

В БК отсутствует понятие «бюджетное правонарушение», а используется — «нарушение бюджетного законодательства». Вероятно, данное законодательное решение объясняется тем, что до последнего времени белорусская правовая система не знала иных видов юридической ответственности, за исключением традиционных — гражданской, административной и уголовной. Ответственность за нарушение норм большинства отраслей законодательства предусматривались КоАП, если только по своей тяжести они не влекли преследование в уголовном порядке. Руководствуясь этими же причинами, законодатель не включил в текст БК меру принуждения в виде штрафа и конкретных его размеров. На наш взгляд, сочетание норм бюджетной ответственности с иными видами ответственности, в некоторой степени снижает эффективность применения мер ее реализации.

Следует отметить, что в законодательстве Республики Беларусь не установлена процедура привлечения уполномоченными органами к бюджетной ответственности за нарушение бюджетного законодательства, что является существенным недостатком. Применение бюджетной ответственности должно быть четко урегулировано. В качестве примера можно привести Инструкцию о порядке применения органами Федерального казначейства мер принуждения к нарушителям бюджетного законодательства Российской Федерации от 26 апреля 2001 г., № 35н, принятую в целях установления единого порядка применения органами федерального казначейства мер принуждения к нарушителям бюджетного законодательства Российской Федерации.

Таким образом, законодательство Республики Беларусь в сфере бюджетной ответственности нуждается в совершенствовании. Необходимо принять все возможные меры по адаптации нового вида ответственности в целях наиболее полной и четкой ее реализации уполномоченными органами.

**А.А. Лышко,
А.П. Яленская
БДЭУ (Мінск)**

ПРАВОВЫ І АДМІНІСТРАЦЫЙНЫ ПАРТЫКУЛЯРЫЗМ СЯРЭДНЕВЯКОВАЙ БЕЛАРУСІ

Партыкулярызм (ад лат. *particula* — частка) у буржуазнай палітычнай навуцы — усякі рух, мэтай якога з'яўляецца набыццё або ўтрыманне палітычнай, адміністрацыйнай і культурнай аўтаноміі для тых ці іншых частак дзяржавы. Крайнія праяўленні партыкулярызму — сепаратызм і дэцэнтралізм. Партыкулярызм у сярэднявеччы — палітычная раздробленасць, характэрная для вызначанага перыяду развіцця феадальнай дзяржавы. Для гэтага перыяду характэрны і партыкулярызм у галіне права: разнастайнасць прававых сістэм правінцый, княстваў і гарадоў ў межах адной дзяржавы.

Сістэма права Беларусі з X ст. амаль да выдання Статута 1566 г. характарызуецца як партыкулярная. Права Беларусі асноўваецца на тым, што палітычная сістэма не мае выгляду цэнтралізаванай да стварэння Вялікага княства Літоўскага (XIII ст.). Дзейнічала сістэма дзяржаў-княстваў, якія выкарыстоўвалі сваё звычайнае права. Яно ўяўляла сабой сістэму няпісаных прававых нормаў, якія ўзніклі непасрэдна з грамадскіх адносін, што абаяпіраліся на агульнапрынятае і даўнае ужывання і былі санкцыяніраваны дзяржавамі. Характэрнай асаблівасцю звычайнага права была яго раз'яднанасць. Так, аўтар «Аповесці мінулых гадоў» гаворыць, што насельніцтва кожнай зямлі «імяху бо обычаи свои и закон отец своих и преданья каждо свий нрав». Таксама прыкладам прававага звычая можна лічыць падрабязнасці аб юрыдычным афармленні ўласнасці на зямлю ў Полацку з «Жыція» Ефрасініі Полацкай. Пры гэтай працэдуры паграбавалася абавязковая прысутнасць аўтарытэтных асоб у якасці сведак.

Спраба стварэння цэнтралізаванай дзяржавы была прадпрынята Вітаўтам, які ў пачатку XV ст. ліквідаваў княствы і ўвёў інстытут намесніцтва, але яго рэформа не была даведзена да канца. На Беларусі засталіся пэўныя тэрытарыяльныя адзінкі, захаваўшыя аўтаномію, — Віцебскае і Полацкае княствы. Кіраванне ў іх адбывалася паводле абласных прывілеяў, у якіх замацоўваўся партыкулярызм судовай і прававой сістэм.

Доказам партыкулярызму служаць нарматыўна-прававыя акты, якія дзейнічалі на пэўных тэрыторыях. Напрыклад, можна ўзгадаць такія помнікі пісанага права, як дагаворы Полацка і Віцебска з Рыгай і нямецкімі купцамі 1229 і 1264 гг. Гэтыя акты з'яўляюцца каштоўнымі крыніцамі пры вывучэнні старажытнага права, бо бакі, якія дамаўляліся, знаходзіліся прыкладна на адным ўзроўні эканамічнага і культурнага развіцця. Кожны бок уносіў у пагадненні нормы свайго мясцовага звычайнага права.

У 1338 г. паміж Лівонскім ордэнам і Вялікім княствам Літоўскім (ВКЛ) быў заключаны мірны дагавор. Характэрнай асаблівасцю гэтага дагавора было тое, што ў ім Полацкае і Віцебскае княствы выступаюць як аўтаномныя саюзнікі ВКЛ, а іх князі называюцца каралямі.

Характэрнай крыніцай партыкулярызму з'яўляюцца граматы на магдэбургскае права — заканадаўчыя акты, якія вылучылі насельніцтва горада з-пад улады тэрытарыяльнай мясцовай адміністрацыі (ваявод, стараст, дзяржаўцаў), усталёўвалі асобную гарадскую ўладу на права самакіравання, падпарадкаваную непасрэдна ўраду або ўладальніку горада, і вызначалі асабістыя правы, ільготы, павіннасці і абавязкі гараджан. Граматы на магдэбургскае права былі выдадзены: Вільні — ў 1387 г., Полацку — ў 1498 г., Менску — ў 1499 г. і шэрагу іншых беларускіх гарадоў.

Аналіз нарматыўна-прававых актаў сярэдневяковай Беларусі падцвярджае наяўнасць прававага і адміністрацыйнага партыкулярызму.